

SZERKESZTŐ
SZOKOLY VIKTOR.
(Dohányutca I. szám.)

Megjelenik minden estőtörökön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr.
Előfizetheti minden postabizalmú és könyvarussal.
Hirdetések díja: 1 hasábos petit sor 7 uj kr.

KIADÓ TULAJDONOS
AZ „ATHENAEUM”,
(Sarlótkőre 7. szám.)

Hirdetések.

Az „Athenaeum” újság-kiadóhivatalában (barátok-tere 7-dik szám) megjelenő újságlapok:

A Hon. politikai és közgazdasági napilap, megjelenik naponként kétszer. Előfizetési ára egy évre 22 frt, félévre 11 frt, negyedévre 5 frt 50 kr. Az estilap postai különküldéséért havonként 30 krral több.

Pesti Napló, politikai napilap megjelenik naponként kétszer. Előfizetési ára egész évre 22 frt, félévre 11 frt, negyedévre 5 frt 50 kr. Az estilap postai különküldéséért havonként 30 krral több.

Budapesti Közlöny, hivatalos napilap, megjelenik naponként egyszer. Előfizetési ára: Vidékre egész évre 20 frt, félévre 10 frt, negyedévre 5 frt. Pesten házhoz hordva egész évre 18 frt, félévre 9 frt, negyedévre 4 frt 50 kr.

Fővárosi Lapok, szépirodalmi napilap, megjelenik mindennap. Előfizetési ára egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr.

Magyar Bazar, szépirodalmi divatlap, mintákkal és szabásrajzokkal, megjelenik havonként kétszer. Előfizetési ára egész évre 8 frt, félévre 4 frt, negyedévre 2 frt.

Hazánk s a Külföld, ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Ezen lapnak minden egész éves előfizető egy színes műlapot kap, csupán 30 kr. csomagolási díjért.

Heti Posta, baloldali irányú, politikai képes hetilap, előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Bolond Miska, humoristikus, illusztrált hetilap, megjelenik minden vasárnap. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

Üstökös, a legrégibb élelap, megjelenik minden szombatban, illusztrálva és díszesen kiállítva. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

Igazmondó, politikai képes néplap, megjelenik minden vasárnap. Előfizetési ára egész évre csak 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Vadász-és Versenylap, megjelenik minden hé 10., 20. és 30-án. Előfizetési ára egész évre 10 frt, félévre 5 frt.

Betűszedő-gyakornokok

felvételnek

az „ATHENAEUM” nyomdájába,

hoi állandó és jövedelmező keresetre számíthatnak, egyelőre pedig értelmességök, szorgalmuk és ügyességüknek megfelelő heti pótlékot kapnak. — **Feltételek:** legatább 14 éves életkor, 3—4 elemi vagy gymnásiumi iskola végzése,

a magyar nyelv tökéletes értése, s annyi ismeret és olvasottság, hogy rossz kéziratokat is könnyen és hibátlanul olvassák. A részletekről bővebb értesítést ad az „Athenaeum” nyomdai-irodája.

Cikkek: „Hazafelé.“ (Folytatása.) *Xántus Jánostól.*

— „A francia hadi tengerészet torpédói.“ — „Caloboza átadása.“ Beszély. (Folytatása.) *Gerstücker Frigyes-től.* — „A testgyakorlatok az ó-korban.“ (Folytatása.) *Pethő Dénestől.* — „Egy Bonaparte elhagyott neje.“ — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* — „Ve-gyes közlemények.“

Képek: Borneói orang-után. (Xántus cikkéhez) — Házam a Szumjáng-folyó torkolatában. (Xántus rajza után.) — Az orang-után arcban s oldalról tekintve. — Borneo térképe. (Xántus cikkéhez.) — Torpédók a francia hadi tengerésznél.

A „Hazánk s Külföld“ előfizetési föltételei:

Égész évre 6 frt, félfévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Minden egész éves előfizető, ha csak évnegyedeként is fizet elő, 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkapja „**Bem tábornok diadala**“ című, színes nyomású nagy műlapunkat; új előfizetők azon előnyben részesülnek, hogy „**Dobozi**“ „**Zrínyi**“, „**Frangepán**“, „**Hunyady László bucsuja**“, „**Huszár-bravúr**“ és „**Guyon tábornok N.-Szombatnál**“ című nagy műlapjainkat 1—1 frt 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett kaphatják meg. Az előfizetési pénzek és postai utalványok a „**Hazánk s Külföld**“ kiadó-hivatalának, barátok-tere 7. szám, címzendők.

A „**Hazánk s Külföld**“ kiadó-hivatala.

Uj d o n s á g o k.

* (Főhivás Magyarország hölgyeihez!) Az egész művelt Európán áttörtet a kiáltás: „Ne zárjátok el föliteket és sziveiteket; segítetek gyorsan, nehogy az aratás, melyet most a halál tart, a késedelem által még nagyobb legyen s a háboruk ezen legrettenetesebbikének áldozatai napról napra még jobban ne szaporodjanak. Önökhöz, Magyarország hölgyei! intézzük eszedezésünket; a teremtő hitvesi, anyai és nővéri érzelmek öntött önökre; önök legjobban érzik azon kimondhatatlan testi és lelki szenvedéseket, melyek sulya alatt most a francia és német nemzet számtalan családai nyögnek. Önök készszélesen fognak segíteni. A nyomor minden képzeletet felülhalad, az előké-születet semmisségre enyésznek az eseményekkel szemben. Milyen boldogító érzet töltödni el önöket, midőn adományaikkal nem egy férjet adnak majd vissza nejének s nem egy fiut anyjának. — Legnagyobb szükségünk van tépésre és más kórházi szükségletekre; buzdítsanak másokat is és kegyeskedjenek nekünk elküldeni az összegyűjtöttet haladék nélkül. A dolog sürgetős. Újból esedezzünk, kegyeskedjenek jótékonyaságunknak mielőbbi próbáját adni. — Segélybizottságunk (Béla-utca 5. sz.) megtette a kellő intézkedéseket, hogy a jótékony adományok azonnal rendeltető-sük helyére küldessenek. A francia és porosz sebesültek segélyezésére alakult bizottság: Falk Zsigmond elnök, gróf Csáky Gyula, Okolicsányi Sándor alelnök, Rozenberg Lajos jegyző.

* (A fővadás közt emelendő hídak) oszlopainak helyét már tanulmányozzák a mérnökök. A munka megkönnyítésére a közmunka- és közlekedési miniszterium a furásokkal megbízott mérnökök számára új találmányu buvárkészletet hozottot Angliából, melylyel már több sikeres próbát is tettek. A készlet egy golyókkal körülrakott gummi-köpenyből áll, mely sulya miatt egészen a teshhez tapad és egészen vízmentessé lesz. A készlethez tartozó cipők ólomtalppal vannak ellátva, hogy szilárdul ellenállhassanak a víz nyomásának.

A fej-sisak két részből áll, mely teljesen össze-szorítható és légesöves; a friss levegőt a ruganyos csövek egyikén szívják magukba, míg az elhasznált léget a másikon kibocsátják. Az eddigi kísérletek szerint 24 lábnyi mélységre ereszkedhetik le az ember e készlettel, s fél óráig maradhat a víz fenekén.

* (Öngyilkosság.) Grivicsics tábornok, ki az első delegáció idejében, mint a közös hadügyminiszter képviselője, oly hevesen kitért a magyarok ellen, s ez által ismeretessé tette nevét, e napokban Grácban agyonlőtte magát. Öngyilkossága okát nem tudni. A vezérőrnagy ur a 6 dik divisio dandár parancsnoka volt Grácban. Szept. 1-sőjén ép a hadgyakorlati térről tért vissza, midőn kevés perccel ezután főbe lölte magát. A pisztolyt mellette találták. Az öngyilkosság alkalmasint hypochondria folytán történt. Sokat szenvedett két lösebbel a mellben s májbaja miatt. Öngyilkossága előtt két héttel Bécsben volt, s e körülményt a legkalandosabb hírekkel hozták kapcsolatba, melyek azonban alaptalanoknak látszanak. Szomorú szereplése a magyar delegációban általános ismert.

* (Képviseleválasztás) Hefi Ignác, külföldön levő hazánkfia a szent-lőrinci kerületben, az elhunyt Mátyus Uzor helyére, egyhangulag megválasztatott országos képviselőnek.

* (Lu,osi g. k. püspökké) Olteanu János van kinevezve.

* (Ö felségük) e hó 14 én Budára jönnek, a királyi gyermekek pedig 16-kán egyenesen Gödöllőre utaznak. A király három napig lesz Budán s aztán visszatér Bécsbe, a királyné pedig nov. 1-jéig fog Gödöllőn időzni. E válságos időkben azonban az udvari tervek hamar szenvedhetnek változtatást, kivált király ö felségére vonatkozólag.

* (P-tűfi mellszobra) most több berlini műtárs kirakatában látható. Bőltke berlini ifju szobrász készíté, ki valaha a híres Drakenál volt házi szolga, kit gazdája egyszer Beethoven mintázásán kapott,

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

36. szám.

Pest, 1870. Szeptember 8.

VI. évfolyam.

„Haza felé!”

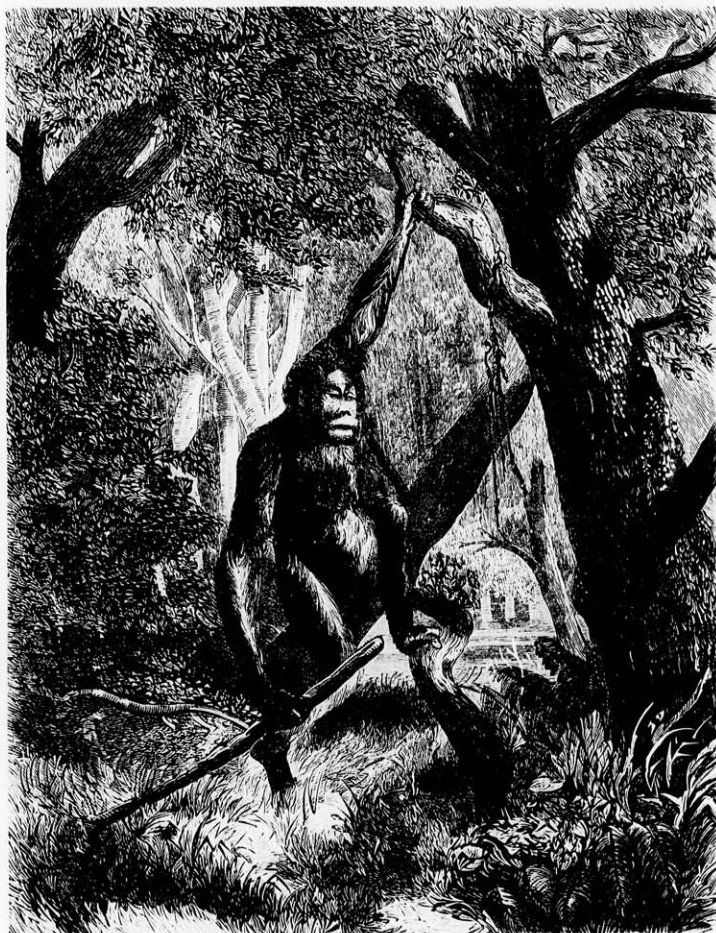
(Folytatás.)

VII.

Sarawak (Borneo), ápril 20. 1870.

Borneóba jövetelem egyik főcélja volt, orangután majmok szerzése a múzeum számára, mely

orangután Sumatra szigetén fedezték föl, hol azonban igen kevés van, és nagy ritkaságok közé tartozik; Borneo a tulajdonképeni hazájuk, hol bizonyos helyiségeken meglehetősen mennyiségben

Borneói orangután. (Xántus eikkéte.)

állatok, a mint mindenki tudja, a legnagyobb | található. Az állatok szerencséjére azonban ezen
majmok a világon — a gorillák kivételével. Az | helyiségek végnélküli és fenéketlen moes' rok, hol

ember nem igen lakhatik s nem is igen tartózkodhatik sokáig, egészsége és élete kockáztatása nélkül. Egész Sarawak területén egyedül a Sadong és Batanglupar folyók közti térségen található az orangután, mely térség, keresztül-kasul szelve ezen folyók mellékágaival, tökéletesen róna, sőt egy pár elszigetelt domb kivételével örökösen vízzel borított mocsár, mert naponta kétszer árasztatik el a feltuló dagály által. Mintegy 60 mérföldre ezen folyókon fel a dagály megszűnik, a térség szárazabb, s ottan egyetlenegy orangután sem található. Ezt értjük, miután tudjuk, hogy az orangután létezésére nagy kiterjedésű mocsáros és lakatlan őserdő kívánatik; de nem értjük még eddigelé, hogy miért nincsenek orangutánok a Sadong balpartján, s a Batanglupar jobb partján, noha a térség itten is igen nagy távolságra épen olyan jellegű, mint ezen két folyó közti rónaság. S valóban egész Borneo szigeten (mely tudvalevőleg egyik legnagyobb sziget a világon), csak négy — s mindig isólt — helységen találtattak eddigelé orangutánok, mi az állatok geographiai elosztásában egyik legkülönösebb és megfejthetetlen rejtély, mi még inkább feltűnik, ha az olvasó a következő földképre tekint, melyen a fekete helyek az orangután-helyiségeket jelentik. (Lásd 5. oldalon.)

E szerint látjuk, hogy a Sadong és Batanglupar folyók közt az éjszaki parton, a Pontianak és Sambas folyók közt a nyugoti oldalon, a Bunjermasin folyó jobb partján a sziget déli részén; és a Koti folyó balpartján délkeletre lagnak az orangutánok egyedül; mert a sziget belsejében lakó népek egyhangulag arról értesítenek bennünket, hogy köztük orangután nem létezik sehol. Hogyan jöhettek ezen nagy állatok ezen helyiségekbe, hogyan osztották be illetéknép lakhelyeiket s miért nem közlekednek szomszédaikkal: a rejtélyek és természeti csudák közé tartozik, mely tán soha sem lesz megfejthető kellőleg. Hogy miért helyeztettek a teremő erő által ezen rendkívüli és csodás állatok ily kis terület birtokába, míg száz és száz jelentéktelen állat ezerszerte nagyobb mozgási térrel rendelkezik; s miért épen a négy lábúak és emlősök legvégső keleti határára?*) szintén a természet megfejthetetlen titkai közé tartozik.

Az országba érkeztemmel tüstént tudakoztam mindenről, mi a Batanglupar és Sadong folyók

helyiségeit illeti; azonban még maga a kormány is igen kevés felvilágosítást adhatott, s csak annyit tudtam meg, hogy felmenve a Sadong folyón mintegy 30 mérföldre, a *Simunjan* nevű folyóba juthatok, s ezen folyó éppen az orangutánok főtartózkodási helyein vonul keresztül.

Már február elején felfogadtam négy embert és elküldtem őket előre, hogy a Simunjan folyó torkolata körül, valamely kényelmes és könnyen hozzáférhető helyen egy házikót építsenek számomra, a ház körül vágják ki a bozótot, s a folyótól a házig utat vágjanak. Az emberek csak mártius közepe körül készültek el, mikor aztán készülete tettem magam is oda hordozóskodni. Mint-hogy csaknem mindenemet magammal vittem, s hozzá még négy hordóska rumot és borszeszt, s egy hónapra élelmi szereket egész személyzetem számára, egy nagy (mintegy 10 tonnás) vitorlás prahut fogadtam fel, erre helyezve el csaknem mindenemet s személyzetem felét, egy kisebb ladikommat is, utnak indítottam; s magam három nap mulva követtem nagy ladikomom.

Az idő igen kedvező volt, s a 80 mfdnyit utat tengeren és folyón kevesebb mint három nap alatt szerencsésen megtettem, s a mint március 25-én éjjel a Simunjan folyóba bekanyarodtam, a prahut ott találtam horgonyozva, s már messziről láttam kivilágított házamat.

A partra feljuthatni nem kis mesterség volt. Embereim a kiszállásnál egy hosszú — de vékony — fát helyeztek a vízből a partra, mely meg volt csapdosva ugyan, de az iszaptól sikos, s e mellett ingadozó. Azonban evezők és póznák segítségével mezitláb végre felmászáltam s házamig egy bátágon jutottam, onnét egy létrán a házba, hol mindenemet már elhelyezve találtam; s felütve függő ágyamat, s kipakkolva rögtön minden szükségest, mikor lefeküdtem már minden el volt rendezve, mintha hónapokig ottan laktam volna, vagy végleges letelepedésre szántam volna el magamat.

Reggel körülnézve ajtómból és ablakomból, ugy találtam, hogy házam egy régi rizsföld közepébe volt építve, melyet káka és nád felvert már mindenütt, de egészen víz alatt volt; ugy, hogy házamból csakis a bátágon mehettem nagy bajjal a ladikokig, egyebütt övig érő víz vagy sár volt mindenütt. Házam a berekbe volt építve az iszapba-verte faszálakon, s teteje és oldala pálmagyékényekkel behuzva, az ajtók és ablakok szintén gyékényből voltak, ugy hogy a ház bezárása egyedül „képzéleti“ volt, akárki a tetőn, oldalon, vagy

*) Mert, mint tudjuk, Borneótól keletre csaknem egyszerre megszűnnek a négy lábú emlősök, a Mollukákban már csak repülő emlősök létezvén.

bárho! bejöhett volna kényelmesen, éppen úgy mint a nyitott ajtón; azonban ilyesmitől tartani e helyütt legalább nem igen lehetett, s a ház eső és nap heve ellen tökéletesen biztos volt. A konyha egy a házhoz tökéletesen hasonló kisebb épületből állott, hova házból egy áthelyezett egyes bábushnászálalon lehetett jutni, s melyről szolgálom nem egyszer fordult le az étellel együtt az iszapba, mikor éhesen vártam az asztalnál ebédemet.

Átláttam mindjárt, hogy lakhelyem igen rozsul van választva, azonban erről már tenni nem lehetett: s így két ladikomon felindultam a folyón egy szemle-utra. Az egyik ladik a jobb, a másik a balpart hoszában evrezet csendesen, s 1 dollár jutalmat tűztem ki annak, ki az első orangutánt fölfedezi s nekem megmutatja. Későn este érkezünk haza, fölévezve mintegy 14 mfdet, de sehol sem láttunk orangutánt, s néhány ladikkal összetalálkoztak, ezek sem igazíthattak bennünket semmi biztos nyomba. Én egész nap a ladik orrán guggoltam, puskámmal ölemben, hogy minden eshetőségre készen legyek, s a nap úgy elégette arcomat és kezeimet, miként következő napokon minden bőr lehámlott arcomról és kezeimről s tetemesen szenvedtem. Néhány nap mulva ismétlődött az új bőrön is ezen változás; de aztán ecetes vízben mosdottam, fejemre kalap helyett plaidemből turbánt készítettem, s azontul több bajom nem volt a nap hevével.

Második nap a folyó egyik mellékágát kémleltem ki; harmadik nap egy másikat, de egyáltalán minden siker nélkül. Különbben az apróbb folyóágakban sok akadályra is találtunk, sok helyütt utunkat a vízben nőtt tövises pandanusokon kellett keresztül vágni, másutt a ladikot keresztbe dönt fatörzsökön átmenni, s így utunk oly zajos volt, hogy bizony már messziről eljlesztettük az orangutánokat, ha voltak is utunkban.

Végre ismét a folyóra tettem át kémlelésemet, fel-alá jártam szünet nélkül, de egyáltalán semmi nyomaikkal ez állatoknak nem talákoztam, kivéve néhány fészkeiket a fákon, melyek azonban mind régiek és elhagyottak voltak.

Végre ötödik nap reggel egy maláji ember jött hozzám, éppen a mint indulni akartam új kirándulásra, s értesített, hogy ez idegy utalt igen kevés orangután van a vidéken, mert kevés az erdei gyümölcs, s jobbadán felköltöztek a Batang-Lupar és Linga folyókra; azonban ő tud egyet, sőt tán kettőt is, s elvezet a helyre tüstint. Ladikba ültünk rögtön, s elindultunk fölfelé a folyón, a maláji ember vezetése mellett.

Az olvasó tudomására hozom, miként tudva

előre, mely helyeken fogok orangutánt találhatni, bőségesen ellátam magamat bocskorral, és flanell-nadrággal. Egész simunjáni tartózkodásom alatt nem is volt egyéb ruha rajtam, mint veresszürke flanelling és nadrág, s az utóbbira kötött kender-bocskor. Ily ruhában sárban, vízben, iszapban lehetséges járni, mert a víz kicsurog belőle a nélkül, hogy le kellések vetni; hamar megszárad ismét a testen, s a flanell az izzadságot absorbeálja. Nem is féltem én bemenni a mocsárba akárhol, de bizonyosra akartam csak bemenni, nem pedig reménylhető kilátás fejében, mint Bolond Istók Debrecenbe.

Igy, mikor a maláji a ladikot megállította, s a parttól mintegy 100 öl távolságra egy óriási fán egy fészket mutatott, s láttam, hogy a fészek még el sem készült, s galyai alig fonnyadtak, egy kis hadi tanács után kiszálltam, s a fa felé indultam. Az első lépésre mindjárt övig belesüllyedtem az iszapba, de az egyszeri ember mondása szerint:

„Ha már benne vagyunk a mocsai tóban,
Csak cammogjunk odább hát a togyogóban!”

előre-előre vonszoltam magamat, s egészen a partra jutva az iszap csak térdig ért, s ilyenben haladtam előre a fa közeléig, mindenütt 10—12 láb magas sás- és nádfélék közt. A maláji mindenütt előttem ment. A térség egykor szintén rizsföld volt, s csak imitt-amott volt benne egy-egy óriási élő fa, fészek éppen az őserdő peremén állt. Operacsövemmel — melyet mindig magamon hordoztam — jól kikémlelve a fészket, meggyőződtem hogy az üres, mert alulról keresztül is lehetett rajta látni. A maláji azonban biztosított, hogy ha egy kis ideig lesben állunk, okvetlen meg fog jelenni az állat, mert ő tegnap is látta.

Tehát lestük, hogy lélekzetem is elállt, de nem kis mesterség volt lesben állani az iszapban, hol az ember mindig melyebbre süllyedt, s állását minduntalan változtatni kellett.

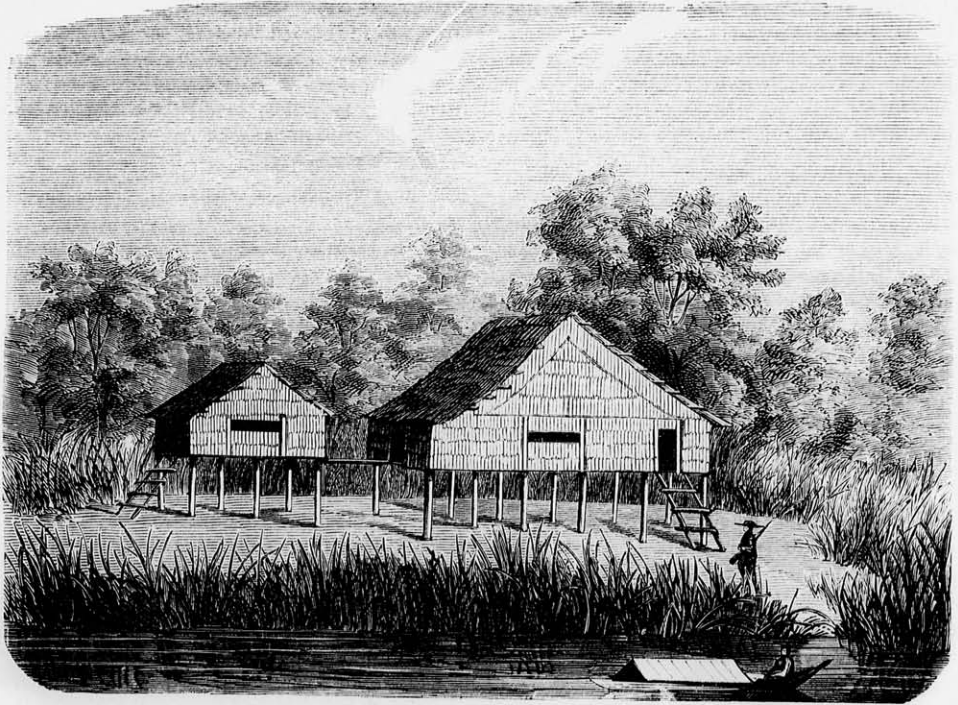
Körülbelül egy jó óráig állhattam ilyeténképen, az izzadság csurogva rólam, s csaknem elolvadva a rekkendő hőségben, s már már kétségbeesetten el akarva hagyni állásomat, a mint egyszerre neszt hallottunk a fák körül, mely igen hasonlított a szél által fák közt okozott suhogáshoz. Nem sokára a fák ingadozni kezdtek — s kétséget sem szenvedett, hogy egy nagy test sulya alatt inognak. Még egy pár másodperc — s egy óriási, vörösszürű, rít szörnyeteg jelent meg, egy kiálló, vastag ágon, s elhatározott biztos léptekkel közeledett a fészkes fához, melynek kiálló galyait markába szedte, magát aztán könnyedén áthajti-

totta, s a fészkes fa ágán megállt, s orrát törülgette tenyerével.

E pillanatban pattant puskám; a barom azonban, a helyett, megugrott volna, csudálkozva lenézett, s a mint meglátott, elkezdte fogait csatogatni s ugatott. Ekkor történt a második lövés, s a mint az orangután fészke felé mászott e lövés után — a harmadik, melyre kezeivel egy kiálló száraz galyba fogódzva a levegőben loggott, hörögött, s a vér erősen csurgott testéről. Puskám ismét töltve volt, de nem löttem többször reá, s vagy 20 pere mulva először egyik keze bontako-

vén, az állat négy keze guzsalylyal összekötöttet, egy vastag rudra fűzetett, de két markos legény nem tudta vállára emelni. Azt indítványozták ekkor embereim, hogy az állat bontassék fel, s vettessenek ki belső részei; én azonban nem egyezhettem bele, mert meg akartam otthon mérni az állat körzetét, súlyát, stb. Így végre 6 ember nagy bajjal a ladikba vitte, s szerencsésen partra emeltük otthon is.

Sem a konyhában, sem szobámban hely nem lévén az állat kikészítésére, rögtön hozzá fogtunk egész erővel, s házam mellett egy 6 négyszög lábnyi s 4

Házam a Simunjan folyó torkolatában. (Xántus rajza után.)

zott le az ágról, aztán a másik, s ezt iszonyu ropogás és zuhanás követte, a mint a súlyos test a fa lobjain keresztül törve, a mocsárba esett, mert a magasság legalább is 150 lábnyi volt.

Hacsak hasonló körülmények közt nem volt, az olvasó alig képzelheti azon benső megelégedést és megnyugvást, melyet éreztem, mikor az óriást előttem, a kákán kiterülve szemléltem. Melléje ültem az iszapba, s nem hiszem, hogy e percben bárki a világon kényelmesen s megelégedettebben ült bármiféle karszékében.

Embereim ekkor már mindnyájan megjelen-

láb magas töltést hánytunk fel, jól körül árkolva; ezen helyiség volt a mészárszék, ezen készült el minden állat, de napról-napra jobb karba helyeztetett, s utóbb eső ellen is védve volt, egy föléje épített gyékényszín által. Egész éjjel, sőt másnap is csaknem mindnyájan az állat lefejtésével és esontjai kifőzésével, tisztításával stb. voltunk elfoglalva, mert a példányt bőrben is, esontvázbán is kikészítettem muzeumnunk számára.

Haza érkeve, az állat arcát szemkőzt és oldalról pontosan lerajzoltam s rajta méréseket tettem, hogy otthon lehető természetes környomban

Ichessen felállítani. Ide mellékelem másolatban a rajzokat, s a következő mérték némi fogalmat adhat az olvasónak az állat nagyságáról, mely kinőtt himpéldány volt, noha kétségkül fiatal, mert valamennyi foga mind ép és egészséges karban van. Magassága a bokától homlokig 4 láb 8

eddig ismert legnagyobb orangután; a mennyire bátorító és kielégítő volt ezen hiedelem, annyival inkább izgatott helyzetbe jöttem, a mint a kifőtt koponya kezembe került, s meggyőződtem tüstént, hogy zsákmányom a legnevezetesebb és becsesb, a mit csak Borneóban kézre kerítettem; mert nem

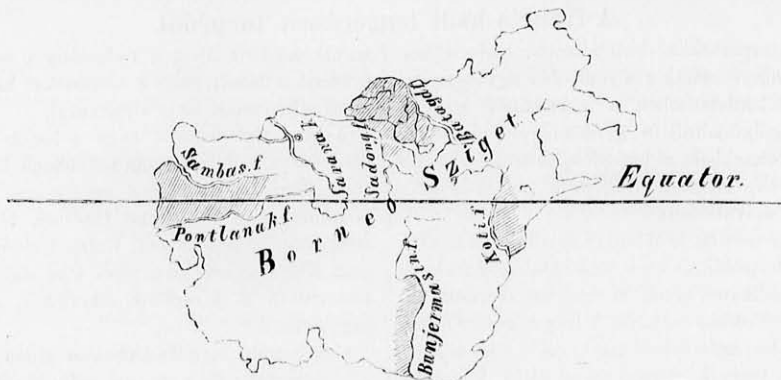

Az orang-után areban s oldalról tekintve.

hüvelyk. Egy-egy kar hosszúsága a körmökig 3 láb 7 hüv. Egy-egy láb hosszúsága a bokáig 2 láb 9 hüv. Nyaka körzete 2 láb 8 hüv. Melle körzete 3 láb 11 hüv. Hasa körzete 4 láb 5 hüv. Arca átmérője 1 láb 1 1/2 hüv. Sulya mindenestől 168 font.

Az állat nagysága és rendkívüli dimenziói mind-

a közönséges orangután (*Pythecus Satyrus*) volt de a *Pithecus Morio*, mely csak néhány év előtt fedeztetett fel, s iratott le Owen által, mint új faj, s melyből eddigelé csakis egyetlen példány létezik bórben és vázban, Angliában; ugyanazon példány, melyről a faj leiratott.

Borneo térképe. (Xántus cikkéhez.)

járt feltűntek, mert hónapok óta az orangutánokról irt munkák olvasásával voltam elfoglalva, s tudtam, hogy a legnagyobb eddig kézre kerített példányok csak 4 láb 4 hüvelyknyi magasak, s egyéb mértékük is ezen nagysággal van arányban, s így azon hitben voltam, hogy én löttem az

Még csak azt adom ezen nevezetes példány leírásához, miként mindhárom lövésem talált, de csak egyik keze lévén a golyó által keresztül törve, a csontváz is, bőr is tökéletes.

A malájit — ki közbevetőleg mondva, közel a Sadong folyón lakott, s a Simunján folyón is

egy kis rizsföldje volt — tüstént felfogadtam, s mindvégig hűséges szolgálatomban maradt. Noha el voltam határozva addig Borneót el nem hagyni, míg legalább egy pár orangutánbőrt és csontvázt nem kerítek muzeumunk számára, — bizonyosan sok időbe, tán holdakba került volna, míg e tervet létesíthetem, ha esetleg s a szerencsés véletlennél fogva ezen malajit nem találok. Ő neki köszönhetem, hogy oly kevés idő alatt oly eredményt értem el, minőt egyes ember még soha sem létesíthetett orangutánvadászatban. Szükségtelennek tartom elsorolni minden egyes példány elejtésének történetét; ez tulajdonkép nem is e folyóirat korlátolt körébe tartozik, de időm sincs elég rá. Ha haza megyek, Borneóról írandó terjedelmes könyvemben részletezni fogom a vadászatot azok számára, kik ilyesmiben élvezetet találnak, s irányadóul azoknak, kik tán egykor hasonló vadászatra kirándulást tennének. Elég legyen e helyütt megjegyeznem, hogy az első példány elejtését követett 12 nap alatt még *nyolc* nagy orangután löttem, s így összesen 9 példányt, melyekből ötöt bőrben készítettem el, s szintén öt tökéletes csontvázat a muzeum számára, — a többinek pedig fejét tartottam meg, mert borszeszem nem volt elégséges több példány megtartására; szárazon pedig elkészíteni lehetetlen volt, minthogy mindennap esett az eső, de különben is a bőr-rovarok fölétték volna a példányokat. S így dacára fantáziáim szerencsém elégtelen-

ségének, s dacára minden kedvezőtlen körülmény összpontosulásának, muzeumunk oly orangután-sorozattal bírand, mind bőrben mind csontvázzban, minővel eddigelő egyetlen egy muzeum sem dicsékedhetik a világon.

Ezen tudat némi elégtételt és kárpótlást nyújt azon kiállott nélkülözésekért, fáradságért és sokféle szenvedésekért, melyeknek alája kellett magamat vetnem, hogy kirándulásom sikeres legyen, s melyek a 3 hét alatt valóban nagyon összezsaroltak. A tövissek, nád, stb. kezemet s lábamat összevissza szurták és metszették, a szunyogok pedig úgy összemartak, miként egész idő alatt olyformán volt, mintha lóhimlőben lettem volna. Egyik orangután fennakadt a fán, s nem kevesebbet, mint 17 fát kellett kivágni, míg ledöntöttük, mert egyik fa megakadt a másikkban esés közben, s valamennyit ki kellett vágni; ezen műtét 10 órai munkába került, folyvást térdig vízben állva, az Equátor égető heve alatt s penészes, rekkent levegőben. Egy másik példányt közel 3 mértföldig követtünk az iszapban, míg kézre került; ő a fák ágain, mi a berekben utazva, s 4 patakon kellett átgázolnunk utána. Mindezt átélve, nem csodálkozom most már egy cseppet sem, hogy egy jó orangután-bőr ára 1000 sőt 1500 frank, mert valóban ki eladásra szerez ily állatbőrököt, s elég vakmerő magát ily ezer- és ezerféle nélkülözésekbe beledönteni, megérdemli, hogy legalább anyagi jutalom kárpótolja.

Xántus János.

A francia hadi tengerészet torpédói.

A tengerpartokkal bíró államok hadviselésében a tengeri csaták s a rombolás egyéb művei sokkal félelmetesebbek a szárazföldi seregek minden golyószórói és gyűtüs-fegyvereinél. De legfélelmetesebbek a torpédók, ezek a víz alatti pokolgépek, melyek készítésénél a tudomány Sátánnal szövetekezett.

Magyar-osztrák hadi tengerészetünknek szintén vannak torpédói, de ezek működéséről, hatásáról keveset hallhatni, annál kevesebbet szerkezetükről, mely titokban tartatik. A franciáknak Oléron szigetén, Boyardvilleben van torpédó-készítő intézetük. Itt tesznek egyszersmind velük kísérletet mind arra nézve, hogy mi eredményt idéznek elő, mind pedig, hogy miként alkalmazhatatnak háborúban. Hatásuk iszonyatos s ezt elképzelhetni a mellékelt rajzból, hol a víz alatt fellobbant torpédó oly tömegesen s oly erővel löki fel a hullámokat, miként ezen omló vízhegynék bármiféle páncélos hajó sem állhat ellent; a mi pedig hasz-

nálhatóságukat illeti, a tudomány e tekintetben is annyira haladt, hogy a torpédókat bármi kivánatos alkalommal bírja alkalmazni.

Annak első eszméje, hogy a hajók víz alatti része az odaütődés folytán fellobbant löpor segélyével támadtassék meg, a múlt század vége felé támadt. Ez eszme valami Bushnek Dávid nevű amerikainak köszönhető. Utána Fulton folytatta ezen kísérleteket, kit a híres Pitt törekvéseiben támogatott. A kísérletek sikerültek, de abban hagytattak.

Colt Sámuel ezredes 1840-ben villany segélyvel lobbantotta föl a víz alá süllyesztett torpédókat s így megfejette azon régi talányt, miként lehetséges a robbanószerkeket, bár igen nagy távolságból is elcsúzni. Mindazáltal azon torpédóknak, melyeket az oroszok 1854-ben kikötők védelméül alkalmaztak, nem igen volt hatásuk; hadviselésben való igazi értéküket és használhatóságukat Amerika mutatta meg az utóbbi polgárháború

idején. Itt ezen pokolgépek valójában rettenetesekké lettek.

Három különböző alaku védelmi torpédó fogadtatott el: az eltorlaszoló, az uszó és a villanyos torpédó. Az elsők arra szolgáltak, hogy a keskeny, vagy csekély átjárásokat torlaszolják el velük. A második-féle rendszeren apróbb hordócskákhoz volt erősítve, s ezeket a déli szakadárak azon tájakon hintették el, a merre a szövetségiak ágyunaszád-jainak kellett evezniök. E második fajtának alakja különben igen változatos volt, hasonlóképp alkalmaztatásának módja is. „1864-ben, — ugymond a Times, — mialatt a szövetségiak City-Pointban hadi szereket raktak partra, egy férfi hátán egyszerű ládikát hozva, nyugodtan szállott egy löporos hajóra s ezen, óragéppel ellátott, egyszerű faláda-alaku torpédót letette a hajó fedélzetére; néhány perc múlva iszonyu felrobbanás történt, mely szétrombolta a szomszédos hajókat, raktárakat és hajógyárakat.“ — Végre a villanyos torpédók, melyeket leginkább kikötők védelmére használtak, gondosan összerendezett gőzkatlan lemezekből készült szekrények valának. Ily készülékkel rombolták szét egymásután, avagy tették hareraképtelenné a páncélos Cairót, a Montauk monitort, a „Kalb báró“ páncélos ágyunaszádot; a Maple Leat szállító hajót; az Eastport páncélos fregattot; a Commodore Jones ágyunaszádot; a Tecumseh monitort, valamint az Otsego és Bezeht is; végre a Patapsee és Milwaukee monitorokat s a többi.

Megjegyzésre méltó, hogy míg a torpédók anynyi monitort s más hadihajót szétromboltak, azalatt ezen háborúban az eddig alkalmazott leghatalmasb ágyúütegek egyetlen hajót sem valának képesek tönkre tenni. Ebből láthatni, hogy tengeri háborúkban mily nagy értéke van a torpédóknak. S tekintetbe véve, hogy az amerikai háború óta e pokolgépeket folytonosan javították, bátran mondhatni, hogy a torpédók a tengerpartok védsét egészen új rendszerre fektették.

A torpédókat azonban nemcsak védelemre használhatni; talán még nagyobb eredménnyel

használhatni támadásokra. A védelmi torpédókon kívül vannak támadó torpédók is s a déli szakadárak 1863. és 1864-ben ezeket is nagy eredménnyel alkalmazták a szövetségiak hajórajjai ellen. Voltak ugynevezett „torpédócsaik,“ melyeket Richmond és Charlestownál alkalmaztak, s aztán ugynevezett „David“-jaik, miket apró voltak miatt neveztek így, összehasonlítva ezeket azon tengeri hajó-Góliáthokkal, melyeket le kellett győzniök. Ezen apró hajócskák első támadása a New-Ironsides ellen intézték 1863. október 5-ikén s az tökéletesen sikerült. E torpédók katalan-lemezekből készültek, szivar-hajó alakúak voltak s gőz által hajtattak. Második áldozatuk a Housatone gőzcorvette volt. A Dávid-torpédó ép azon tájon ütődött a nagy hajóba, hol annak löpor-kamrája volt, erre megtörtént az iszonyu felrobbanás s a corvette a tengerbe süllyedt.

Maury szövetségi tábornok leírta ezen Dávid-torpédókat. Hosszaságuk 35 láb volt s személyzetük kilenc emberből állott. E vashajócskát tetszés szerint alá lehetett meríteni a vízbe, úgy hogy nem látszott, vagy a víz felszínén is lehetett vele manővrozni. Támadása abból állott, hogy a horgonyt vetett nagy hajók alatt a víz mélyében keresztül bujt, kötélen uszó torpédót cipelve maga után, mely azon pillanatban felrobbant, a mint a nagy hajóhoz ütődött. Ezen apró torpédó-hajócskák a szövetségi hajóhad rémülete voltak. A leghatalmasabb monitorok is megfutamodtak előttük, a mint megpillantották. „Különös és újszerű látvány, — ugymond Barnes, — ki a torpédók működését tanulmányá tárgyává tette, — midőn egy szép, hatalmasan vértezett s számos ágyúval fölfegyverzett, mintegy 700 emberrel ellátott fregattot pillantunk meg, mely eszevesztetten futamodik meg négy ember előtt, kik egy alig egy tonnás hajócskával rendelkeznek, mely kötélen csak néhány fontnyi löport vontat maga után a torpédóban.“

Hogy mennyiben s mily eredménnyel fognak s szerepeltek a torpédók a mostani háborúban, azt a jelentésekből fogjuk megtudni. —

Calobozo átadása.

— Beszély. —

— Gerstaecker Friggestől. —

(Folytatása.)

Es most el kellett beszélnie, hogy miként áll a dolog kint a vidéken, mert e helyig már több hét óta nem jutott hír, holott minden nap új és fontos ujjitások történtek. De ő csak jókat tudott mon-

dani. Caracasban Venezuela ügye el volt intézve, a felkelés győzött; Falcon egyedül, oly számos volt barátjai közül egytől sem kísértetve, Laguayra-ban az országot elhagyá, hogy soha vissza ne térjen

Torpedók a francia hadi tengerészetnél.

Most tehát előre nyomultak a kékek. Hatalmas seregeikkel elborították az egész országot és Las Tekes, Victoria Villa de Cura s Ortiz már kezeikben voltak. Hátuk mögött egy ellenség sem volt többé, csak azon kevés őrsereg, mely Calabozo, Kamahun és San-Fernandóban van, s kívánságuk csak az, hogy ezeket hasztalan ellenállásukról lebeszélve, elkerüljék azt, hogy egy és ugyanazon faj fiai egymás ellen háborút viseljenek.

— És hol állanak a kékek ?

— Ha siettek, úgy nem sokára a város előtt lehetnek.

— De Felipe, — mond a fiatal leány szorgosan, azért, hogy egy nappal előbb jöhess el, életed kockázatád ? — Igazságos ez, s meg lesz ezáltal fizetve rettegésem, mely érted kinez ?

— Sokkal rosszabbnak gondolod a dolgot, kedvesem, mint valóban van, — nevetett Felipe, — nagyon is biztos tudósításunk van, hogy vezérettek, Aloneca maga sem tudja, hogy mit eszelekedjen, Falcon ügye mellett maradjon-e, vagy pedig a kékekhez menjen-e által. De mihelyt a város elé jövünk, úgy örömmel fogja megragadni az alkalmat, hogy saját bőrét biztosítsa.

— És ha nem teszi ?

— Akkor *kikergetjük*, — nevetett a fiatal férfi, — mindazonáltal majd meglátom, hogy mint fogok a városból kimehetni, mindenesetre ép oly jól, mint a hogy bejöttem; de nem is fognak soha merészkedni, engem bántani, mert tudják, hogy a visszafizetés azonnal következni fog.

Rafacla megrémülve figyelt, éles hallása egy másik őrzőjáratot hallott ott kinn elmenni. Mert ámbár a katonák meztelen lábai nem igen csináltak zajt, a suhancok mindig csevegtek egymással. Most megállapodtak vagy a ház előtt, vagy annak közelében s biztosan lehetett hallani, hogy mit beszélnek egymással.

Rafacla egy pillanat alatt megragadta Felipe karját, s egy másik szobába huzta magával, hogy ott várhassa meg, ha netán valami veszély volna közelében.

Nem sokára kopogtattak az ablakon, mert kívülről észre lehetett venni, hogy világosság van a szobában. De az öreg hölgy, ki az egész világon az amarillonál senkit sem gyűlölt jobban, s ezen érzelmét majdnem Calabozo összes hölgyeivel osztotta, ma nem érezte magát azon hangulatban, hogy velük szépen beszéljen, s a katonai kiáltást utánozta, melyet majdnem minden lépésnél lehetett hallani; nyersen felkiáltott: „Ouien vive!“

— Amigos — hallatszott a válasz. — Kérem

sennora, legyen szives egy kissé kinyitni az ablakot, egy kérdést kell önhöz intéznem, — szólt az őrzőjárat.

— Mi dolgom van nekem az őrzőjárat, — válaszol az öreg hölgy, mialatt a felszólításnak engedett. — Ki az ?

— Én vagyok ! — szólt meg egy igen ismeretes hang, — csak egy kérdést engedjen meg, sennora.

— Colina ezredes . . . valóban . . . este, lefekvés idejékor . . . és miféle kérdés ?

— Ma este a Huárico mellett egy számár lopott el, s még most sem találták meg . . .

— Mi közöm nekem ahhoz ?

— Az őrzőjárat egy negyedóra előtt egy számárhajtót látott egy számárral az ön háza előtt megállapodni s kopogtatni. Én is találkoztam kevéssel ezelőtt egy sánta emberrel, s csak azt akarjuk kérdezni, hogy mit keresett önnél ?

— Keresni nem keresett semmit, — viszonzá az öreg hölgy, az ablaktáblát még mindig kezében tartva, — csak néhány hordó vizet hozott, s azután eltávozott. Ha azonban az urak mindent tudni akarnak, a mi ez áldott kormány alatt elopatik, úgy nem csodálkozom, hogy még éjjel is utána kell szaladgálni, mert különben nappal soha sem lennének készen.

— A számár csapatunké volt, — mond Colina.

— Vagy úgy, az már más, — nevetett a hölgy, — hát ezért van ezen nagy szorgalom, milyet még eddig nem vettem észre e seregénél. Tetszik még valami, ezredes ur ?

A fiatal férfi ajkába harapott.

— Igazságtalanságot követ el irányomban, sennora. Csak azt hallottam, midőn a plazára visszaterem, hogy az ön háza omlittetik s mivel ide akartak küldeni, én vállalkoztam, hogy önt azoknak alkalmatlankodásaitól megmentssem. Nincsen a sennorita a szobában ? — tevő szeliden hozzá, — mert nekem úgy tetszett, mintha beszéltek volna.

— Hogy ezt megkérdezze, azért jött az őrzőjárat töltött fegyverekkel ! — szólt az öreg hölgy, mivel nem igen volt inyére a beszédet tovább is folytatni.

— Ne legyen kegyetlen, sennora, csak jó estét akartam mondani . . .

— Sajnálom, . . . ma nem lehet vele beszélni . . . rosszul érzi magát.

— Igazán sajnálom, . . . kérem, köszöntse öt nevében.

— Meg fogom mondani, — viszonzá a sennora és bezárta az ablaktáblát, míg a fiatal Colina szomorún csatlakozott embereihez. Ő, midőn a hadi-

szálláson a számárról beszéltek, s a sennora Vidaurri házát hallá említeni, azonnal vállalkozott a dolgot kikutatni, s most elment és végrehajthatlan dolgokkal kell visszatérnie. És Rafaela már ágyban volna? ez valótlanság, s nem is gondolható, az öreg hölgy akkor nem maradt volna egyedül elől a szobában; vagy talán vendégük van, a kiről neki semmit sem szabad tudnia? Megesküdött volna, hogy előbb csvegeést hallott a szobában. Mire való e titkolás? s a féltékenység egy sugara égett szívében. Ki lehet az? Talán megtudhatná, s elhatározta bizonyosságot szerezni a felől.

Mit gondolt ő a számárral! Elég volt olyan a tartományban, s ha kellett, eleget kaphattak; de megbízása jogot adott neki, az őt követő katonáknak parancsolni, és elhatározta magában, egyet ezek közül kémlelés végett hátrahagyni. Tadeo, saját szolgálója, s pedig ugyanaz, kit a kékek ama vakmerő tisztje csaknem elfogott ma délután, kipróbált gazember volt, s reá bízhatta magát bátran, akármily célra akarta volna felhasználni.

Ennek, de négy szem közt, azon parancsot adta, hogy tudakolja ki, hogy nincs-e a sennora Vidaurri házában valaki látogatóban, s hogy kicsoda az. Egy *pezo*-t ígért neki, azon esetre, s ez buzdítá a sühedert, habár már előre tudta, hogy soha életében nem fogja azt megkapni. A pénz *említése* volt az, a mi őt buzdítá; oly régen nem látott már a szegény ördög pénzt, hogy képzeletében már előre kigondolta, hogy mi mindent nem fogna azon a *pezo*-n venni, ha azt valóban megkapná.

Az ezredes, túlbuzgón szolgálatában, mindkét utcaszögletnél, melyek a házat határolták, még négy más katonát hagyott. A holdnak nemsókára föl kelle jönnie, s ők láthatták a nélkül, hogy őket valaki látná, hogy jön-e valaki a házból ki vagy nem, s fogják el azt azonnal, akárki legyen is az, a hadsereg egy tisztjét kivéve, a kinek nevét el ne felejtsek, s rögtön tétessék aztán neki jelentés.

Ezt elrendezve, igen elégtlenül lépdelt az őrzőjrat még megmaradt részével a plaza felé és jelenté, hogy a szomszédság ott neki gyanúsának tetszett, s hogy közel onnan néhány embert őrizet végett hátrahagyott, kik azután később neki jelentést és fognak tenni. Még e jelentés is haszontalan volt, mert senki sem figyelte rá.

III. Fejezet.

A kém.

Sennora Vidaurri az ablaknál figyelmesen hallgatózott, miglen hallotta, hogy az őrzőjrat eltávozott. Azután kinyitá azt csendesen s a rácszatont keresztül kinézett; de az utca néptelen volt, s

csak lent balra vehette észre az őrzőjrat körvonalaít, mely most egy utcaszögletnél befordult s végkép eltűnt.

Az utcavilágítás Calobozóban nem igen volt valami kitünő, a sennora azonban, mivel Colina volt az őrzőjrat vezetője, teljes biztonságban hitte magát, mert hogy ez semmit sem tesz, a mi őt rossz hirbe keverhetné nála, biztosan tudá, hiszen az nem is sejté, hogy reményei haszatalanok s nem is kell azt előbb tudnia, mint míg a sárgáknak semmi befolyásuk nem lez az országban.

— Akasztófára való gazember! — mormogá az öreg hölgy, midőn az alaktáblát ismét bezárta, — gondolhat egy mulátt s udvarolhat ez Calobozogyöngyének? jöjjenek csak el a kékek, majd megmutatják azok neked az utat.

Természetesen veszélyre ő már nem is gondolt, annál kevésbbé gondoltak arra a fiatalok, és kevés idő mulva már ismét a kerek asztal mellett ültek mindnyájan, s Felipe kényszerítetek elbeszélni, hogy miféle kalandokon ment az utóbbi hónapokon keresztül, hogy miképen kergették vidékről vidékre az amarillókat, míg végre a „*viperának*“ Caracasban fejét taposták szét.

És hogy nevetett Rafaela, és mily kedves volt akkor, midőn az neki elbeszélé mai kalandját, midőn Colina urtól a zsákmányt elvév és az egész rablócsapatot a sűrűbe hajtá.

Oly figyelmesen hallgatták őt a nők, hogy nem is vették észre, hogy kinn az ablaktábla mellett egy mindenesetre ügyes alak lassan és egészen zajtalanul küszökött fel a rácszatra, és szemeit az ablaktáblának felső részében levő hasadáshoz tartotta, hogy a szobába láthasson.

Rafaela azonban még most sem üzhette el félelmet kedveseért. A mily biztosnak hitte a magát, ép oly nagyon aggódott ő, habár el is felejtette azt néha az eleven rajzolásoknál, mégis mindig ismét visszatért az, míg végre felszólat:

— Oh! Felipe, miért jöttél éppen most Calobozóba?

— Hogy téged, lelkem, ismét lássalak, — nevetgél Felipe, — és mi rossz van ebben? Egy rövid látogatás, a miről senkinek sincs sejtelve, s midőn először ismét Calobozo közelébe s a *te* közeledbe jöttem, nem tudtam tovább ellenállani a kísértésnek. A mellett, míg szamaramat a plazán keresztül hajtottam, érdekes fölfedezést is tettem az ellenség állását illetőleg. A többit ti mondatjátok nekem, s mielőtt hajnalodna, ismét útban leszek. Azután... pedig... én is... reményelek... ismét egy...

Mialatt ez utóbbi szavakat mondá, tekintete

véletlenül az ablakra esett, és a hallgatónak a lámpa világa mellett villogó szemeit észrevette; lassan beszélt tovább, de már nem tudta, hogy mit, csaknem ösztönyszerűleg nyult keze az oldalánál lévő revolver után, s míg jobbkéze hirtelen előtört: villámlás, dörgés és löporfüst töltte a szobát be, s a nők szétugrottak egy kiáltással; az ablak alatt tompa zuhanás hallatszott, azután újra minden csendes lett, mint a sír.

— Szent isten! mi volt ez? — kiálta az öreg hölgy elszántan, ki legelőször jött magához, — mire lőtt ön?

— Magam sem tudom, — válaszolá zavartan Felipe, — meglehet, ostobaságot követtem el... lehet, hogy csak macska volt, ... de két villogó szemet láttam, épen ott az ablaktáblán fent, és úgy tetszett, mintha fölötte egy ember fekete hajzatát láttam volna. Hosszu időm nem maradt gondolkozásra.

Sennora Vidaurri egy pillanat alatt megragadván a lámpát s a másik szobába vivé át, s azután előbb egy darabig hallgatóznán, nyitá ki csak az ablaktáblát, hogy kitekintsen, de semmi sem volt látható. A hold épen most jött fel az átellenben lévő házak mögött s eléggé megvilágítá az utcát, de az halálesendes volt, mert a szomszéd házakban senki sem gondolt arra, hogy megtekintse, ha valahol löttek; hiszen majd minden éjjel előfordult, hogy egyik vagy másik katonának fegyvere véletlenül elsült, vagy hogy valami szegény ördögre tüzeltek, ki ha rákiáltottak, nem mondta meg

hamar a hadijelszót. Még az őrjárat vagy örök sem figyeltek rá.

A löporfüstből csak kevés ment elől ki az ablakon, mert a melegebb égöv alatt a házak mind nyitottan építettek, az ajtók belől és az udvarra soha sem tétettek be. A kevés füst tehát csak hamar elszállott a nélkül, hogy észrevehető lett volna, de a nők mégis nyugtalanokdakt. Felipe váltig bizonygatta nevetve, hogy az csak macska volt, mert az emberek közül ki lehetne oly nagy érdeklődéssel irántuk, hogy még az ablakra is fölmászson, és még azonkívül magát oly nagy veszélynek tegye ki. Sennora Vidaurri és Rafaela azonban a fiatal Colinára gondoltak, habár Felipe előtt nem is említették. Arra akarták bírni, hogy minél előbb hagyja el a várost, mert ha valóban ember lehetett, úgy élete tovább egy percig sem biztos. Felipe csak nevetett, mert ha ember lehetett is, őt ugyan fel nem ismerik. Ha valakire rá lőtt, ki egy ablaktáblán a magasba mászott, magától értetődik, és a legény, ha csak félelmével szabadulhatott is meg, őrizkedni fog ezt tovább adni.

A leghidegebb vérrel fogott hozzá a kívánt jegyzeteket az öreg hölgytől megkérdezni, ki valóban mindenről biztost tudott mondani, mivel a városban már hónapok óta másról nem folyt a beszéd, mint csak a kormányzatokról, és hogy mily ellenállást fognak ezek kifejezni, ha majd a kékek meg fogják támadni őket.

(Folytatása következik.)

A testgyakorlatok az 6-korban.

(Folytatás.)

A testgyakorlatoknak eddig inkább bel, sem mint kül lényét esetelttük s miután ezek a római aknál e tekintetben majd csaknem azonosak voltak a görögökéivel, minthogy a rómaiak sok egyébbel onnét vették, s az ókori Róma ép oly utánczója volt Athénnek, minő a mult század Európája Párisnak: ennél fogva némi csekély eltéréseket mellőzván, a testgyakorlatoknak s játékoknak itt inkább kül lényét, azon befolyásukat nézzük, melyet a római népre gyakoroltak.

Az első játéknak, melyet Romulus nem sokkal azután rendezte, hogy népe a Palatinus hegyen megletelepedett s melyet már ekkor *cirkusi* játéknak neveztek el: oly roppant befolyása volt a római, vagyis ekkor még csak Romulus népére, hogy e nélkül alig támadt volna a világ leghatalmasabb városa, a világ leghatalmasabb nemzete. Romulus népe 3000 férfiból állott, kik meg-

annyi csavargók, menekült bűnösök s megszőkött rabszolgák levén, nőket a szomszédnépektől sehol sem kaphattak. Romulus tehát Neptun tiszteletére játékot rendezett, mely áldozattal kezdődván, küzdelmekből s versenytutatásból állott. Meg voltak erre híva a szomszédnépek, s midőn ezek közt a sabinusok fegyvertelenül nejeikkel s lányaikkal a játékot nagy nyugalmasan néznék, Romulus emberek körülök összetalontak s mindenik egy-egy nőt ragadván karjaiba, gyorsan szétfutottak. A sabinusok ezután háborut indítottak Romulus ellen, de ez arra, hogy a nőket visszavegyék, már késő volt; sőt midőn a tarpeii sziklát már elfoglalták volna, e nők, látván a veszélyt, mely új férjeiket fenyegeti, atyáik s fivérek közé rohantak s őket kibékitvén, dolgukat oly ügyesen intézték el, hogy a két nép nemesak szövetkezett, hanem Tatiusnak, a sabinusok királyának halála után Romulus alatt

egy néppé is olvadt össze. Ezen esemény emlékére pedig a római nép még sokáig utána ilté bizonyos napokon a *consualiát*, mely a fitkos vágyak isteneinek szentelt ünnep volt, s a *matronaliát* Róma ösanyjainak tiszteletére.

Tarquinius Priscus, Róma ötödik királya, már az olympiai híppodrom alakjára óriási cirkust építtetett a játékok számára, melyben 125,000 néző lelt helyet. Ez építmény feleségázta kedvét az építészet iránt s nemsokára templomok, kapuk, szobrok, obeliszkek, sőt még csatornák is keletkeztek Rómában, mely alapon fejlődött azután a rómaiak műépítészete azon tökélyre, melyen még most is csodáljuk.

Rómában e játékok eleintén kizárólag versenyszaladásból és futtatásból álltak, gladiatori játékokat csak sokkal később, az első carthagói háború alatt, R. é. n. 490-ben rendeztek legelőször M. és D. Junius Brutus atyjuk tiszteletére, s athlétai küzdelmekkel 568-ban találkozunk, midőn azonban az athléták már nemcsak egymással, hanem medvék és oroszlánok ellen is küzdöttek.

A hatodik század közepe felé már 30–40 gladiator harcolt egyszerre s számuk most rögtön elkezdett növekedni, úgy, hogy ugyan e század végével Caesar, aedilis korában már 320 pár gladiatort küldött a vitérre s a viadal néha napokig tartott. S most már a vadállatok elleni küzdelmek is oly nagyszerűkké lettek, hogy Sylla praetorsága alatt száz gladiator harcolt száz oroszlán ellen. Ezelőtt a fenevadakat rendszeren békóban bocsátották a küzdőtérre: Sylla idejében már levették a békót róluk. Törődtek is ők a veszélylyel, csak a nézők mulatsága legyen minél nagyobb.

„Kegyetlen volt e nép Romulus alatt — mondja egy jeles történész — és kegyetlen is maradt mindvégig. Szántalan ok tartotta fenn kegyetlenségét, háború háborút ért, mely háborúk rendszeren a legyőzött nép kiirtásával végződtek.“

Mily embertelen volt e nép minden nagy műveltsége mellett is, leginkább a diadalmenetek tanusítják. Midőn ily alkalomnál a didalkoesi a forumon a capitolium felé fordult, itt meg kellett az egész menetnek állapodnia, s a diadalát ünneplő vezér most kiadta a parancsot, hogy az előkelő foglyokat a tömlöcökbe vigyék s ott meggyilkolják.

Legnagyobb gyönyörét a római nép azon vérben lelte, mely a küzdőtér homokján folyt el. Nem volt neki ennél kedvesebb látványa, nem volt játéka, melyen nagyobb számmal gyűlt volna egybe; sőt utóvégre még a tricliniumokban is gladiatori küzdelmek mulattatták a vigan falatozókat: — ab ovo usque ad mala. — S ezek után ki fogná csodálni ama borzalmas dolgokat, melyeket e nép a polgári háborúk alatt vitt véghez.

A tánc és a taglejtés nem tartozik ugyan a test erejét fejlesztő gyakorlatok közé, de azért mégis érdemesnek tartjuk felemlíteni a *gesticulációt*, mely utóbb oly lényeges dologgá lett, hogy gyakran ketten működtek egy eladáson, az egyik t. i. beszélt, a másik pedig e beszédhez illő tagmozdulatokat tett. Ezt állítólag Livius Andronicus hozta szokásba. Ő ugyanis saját tragédiáinak egyikében nem lévén már képes a többször s zajosan követelt helyeket mindannyiszor ismételni: egy rabszolgát hívatott, hogy a verseket szavalja, míg ő maga majd *gesticulál*. Ez eljárás — miután Livius most annál élénkebben játszhatott, mert figyelme nem volt megosztva — oly igen megtetszett, hogy csakhamar szokássá lön, sőt a *gesticuláció* e módon napról-napra tökéletesedvén, Augustus alatt már jelbeszéddé, pantominává változott, a midőn aztán ezzel egyetlen sőt kiejtése nélkül egész szindarabokat játszottak.

(Folytatása következik.)

Petheő D.

Egy Bonaparte elhagyott neje.

Még ez év szép verőfényes napjain is déltájban gyakran lehetett látni az amerikai Baltimore azon legszebb utcáin, melyek a Washingtoni emlékhöz közel esnek, egy derék éltes asszonyságot sétálgatni. Egész jelensége sajátos, feltűnő. Nem magas termete rendszerint drága bársony köpenybe van burkolva, melynek ő divatu szabása öszhangzatban van kalapjához, melyet az újabb nemzedék már csak régi képekből ismerhet. Mély ráncoktól átbarázdált sárgás halvány arca, melyet ezen kalap árnyékában felfedezhetünk, meglepő ellentétet

képez ragyogó, tiszta s ifjú élességgel pillantó szeméihez.

Csupán csak ezen sötét, ragyogó szemek beszélnek már a multról, azon messze távolban levő multról, midőn e hölgy még azon hírben állott, miként ő a legszebb, legkedvesebb és legünnepeltebb Baltimore minden szépségei közt, azon város szépségei közt, mely arról híres, hogy benne csúnya nő arcot nem lehetett látni.

Ez természetesen régen, nagyon régen volt. Azóta egy emberélet korszaka mult el, hogy *Pat-*

erson Erzsébet Baltimore társasköreinek legragyogóbb csillaga volt. Azok, kik csodálták, szerették avagy irigyelték, régen föld alatt nyugszanak, s eltemették már azokat is, kik szomorították, őt maguktól eltaszították s földi szerencséjét nyomorult politikai nagyravágásaiknak áldozták fel.

1803-ban történt, hogy Napoleon legifjabbik öccse, az akkor tizennyolc éves Jeromos mint francia fregatte parancsnoka, Baltimore kikötőjében horgonyt vetett. Az első konzul öccsét mindenütt a legnagyobb kitüntetéssel fogadták, s Baltimore legkitünőbb családjai ugyanúgy tettek, mint újabb időben az angol királyfival, valóságosan küzdöttek egymással, hogy Jeromost termőikben elfogadhassák; s az élvvagyó, könnyelmű Jeromosnak ez nagyon is inyére volt, ki egész odaadással veté magát a neki kínált élvezetekbe.

Egy este, bizonyos pénzkirály házánál, a tiszteletére rendezett bálon találkozott első ízben azon hölgygyel, kinek föltétlenül nyújtották oda a szépség és kellem koronáját. Ő Baltimoreban való rövid tartózkodása alatt, oly véghetlen sokat hallott „Maryland gyöngyéről“ beszélni, hogy annak következtében igen vágyott ismeretsége után. Bemutatta magát, s midőn Erzsébet mély meghajlását csak fejének büszke megbillentésével viszonzotta, — mi az amerikai nőknél szokásos, — s Jeromos csodásan szép szemecivel hidegen s mintegy gúnyosan vizsgálgatta, mindazáltal leányi képzelődése a nap ezen hőstét félistenként tüntette eléje, kin a ragyogó egyenruha ugyan igen csinosan állott, ki azonban most pelyhező szakállával inkább hasonlított gyerkőchöz, — Jeromo sel lőn büvölve!

Az ifju tengerész megértette a hölgy pillantását s hiúsága feltűztele, hogy ezen büszke, gúnyos szépséget francia szeretetreméltósága fölhasználásával — miről Jeromos híres volt, — meghódítsa.

S a mi így gondatlanul mint gyermekes hiúság játéka kezdődött, csakhamar komoly dologgá lett, Jeromos számára természetesen csak futólagosan, Erzsébet számára azonban egész életére keserű valósággá. Jeromost világszerre ismert szenvedélyessége a bájós amerikai nő iránt csakhamar oly határtalan szerelemre gyulasztotta, miként azt hívé, hogy nem élhet tovább, ha a hölgy nem lesz az övé.

A South-Streetben, a városnak tengerparti részén, hol ma csak üzleti házak és áru raktárak vannak, mely azonban akkoron még a város arisztokratikus részét képezte, még ma is láthatni azon házat, melyben Erzsébet atyja, a

dúsgazdag Patterson kereskedő lakott. Ide irányzá lépteit a szerelemittas, gondatlan ifju francia, hogy atyjától megkérje Erzsébetet.

Ennek hízelt, s el lőn általa kápráztatva, hogy korának leghiresebb férfai családjával kínálnak neki összeköttetést, s azért ép oly gyorsan adá beleegyezését, mint maga Erzsébet, ki Jeromosnak hirtelen lángra lobbant vonzalmát teljes szívéből viszonzá.

Jeromos unszolására minden hosszas készülődés nélkül történt meg az esküvő ugyanazon év karácsonya estéjén s ezt Carrol megyés püspök áldotta meg. A házassági szerződést Dallas, az Egyesült-Államoknak utóbb pénzügyminisztere, készítette s jelen volt a szertartásos ünnepélyen a város mayorja s számos más kitünőség.

A fiatal pár egy évet zavartalan boldogságban töltött el. Ekkor miként villám az égből, egyszerre azon parancs érkezett Napoleontól, hogy Jeromos utazzék vissza rögtön. Napoleon nagyon elkéseredett öccse házassága fölött, mert nagyravagyó agya már régóta készítet terveket, hogy öccsét legitím fejedelmi házakkal hozván összeköttetésekbe házasságaik által, nemrég teremtett császári koronáját annál jobban erősítse meg saját fején.

Az ingadozó, könnyüvéri Jeromos — ragyogó jövője által elkápráztatva, — pillanatig sem habozott egykor oly hevesen óhajtott családi boldogságát bátyja politikai érdekeinek föláldozni. Mert Napoleon azt követelte t. i. hogy ő magánosan térjen vissza; s a roszt világ hozzá teszi, hogy Jeromos készséggel használta föl hatalmas bátyja parancsát ürügyül, csak hogy Erzsébettől megválhassék, mert hiszen neje erős kézzel tartotta féken a mindenféle fiatal kihágása és kicsapongásra hajlandó férjet, ki az édes láncokat mindhiába igyekvék magáról néha lerázni. Erzsébet már akkoron is birt mai kitünő erélyével s későbbi napjai hideg, nyugodt megfontolásával.

Belátta tehát, hogy Jeromos mindaddig hű és odaadó marad, míg ő vele van; ha azonban elvonatik az ő személyes befolyása alól, Napoleon kezei mint lágy viaszt alakíthatják át. Voltak rá okai, hogy férjének minden léptére ügyeljen s azért nem csodálkozhatni rajta, hogy midőn a férj, azon ürügy alatt, miként az elválás fájdalmát kikerülje, a rendelkezésére bocsátott hajóra a kitüzöttnél titkon egy nappal előbb szállott, s midőn annak horgonyait felhúzatva, kajüttjébe belépett, ott váratlanul hű nejét találta. Mindkét fél a legőszintebben tett szemrehányásokat, mindazáltal Jeromos — ki érzé méltatlan magavisele-

tét, — az egész uton a legfigyelmesebb és legszeretelméltóbb férj volt, s midőn Lisszabonban meg nem engedték, hogy vele együtt neje is partra szállhasson, fájdalma őszinte volt és valódi. Erzsébet lebetegedését nemsokára várta; Jeromos könyvek közt s azon erős esküdjözzel vált meg tőle, hogy Amsterdamban ismét egyesülni fog vele,

miután Párisban mindent elkövetend, hogy Napoleont kiengesztelje. A szegény elhagyott asszony tehát Amsterdamba hajózott s midőn ott sem engedték meg neki kikötni, Angliába vitorlázott. London mellett, Camberwellben telepedett meg s itt született 1805. július 5-dikén Bonaparte Napoleon Jeromos. (Vége következik.)

Egy hét története.

(Szept. 5.)

(VK.) Oly időt élünk, melyben az ember szinte fél reggelenként fölébredni. Mert a lapok, melyek után a kéz lázas mohósággal nyúl, oly csatákról beszéltek egy hó óta, melyek aggodalommal és borzadással tölték el lelkünket. Egy „nagy nemzet“ serege, mely dícsőséggel hordá lobogóit négy világrészben, veretett tönkre; Metz alatt oly méészárlások történtek, minők csak a zord hajdanok vad népei közt fordultak elő; a strassburgi Müntstert, a goth építészet e remekét, ugyanaz a nemzet bombái lövöldözék, mely büszke arra, mint német alkotásra; anyák, nővérek és menyasszonyok jajgatása hangzik felénk a sorokból; s az emberi ipar és elme békealkotásait látjuk magunk előtt romokban, oly paradicsomot, melyből a hadak fúriái egész siralomvölgyet csináltak.

A legmegdöbbentőbb hír azonban szombaton délben érkezett. A diadalmas porosz király jelenté nejének, (mert ő nem a népet vagy kormányt szokta tudósítani, hanem mindig csak Augusztia királynét), hogy Södan előtt az északi sereg letette fegyverét, a hős, de most oly szerencsétlen Mac-Mahon meg van sebesítve, s a mi legfőbb: Napoleon császár is megadta magát s jelenleg porosz fogoly.

Az ember hatszor is elolvasta ezt a táviratot, hogy vajjon jól olvasott-e? S mindig csak azt olvasta, de mindig újabb meg újabb benyomás közt.

Antonius szavai hangzottak föl bennünk: „Hatalmas Caesar ily alant heversz?” De Julius Caesar legalább holtan feküdt, sok sebből vérezve s nem tudva, hogy „mily kis halomba döltek össze diadalmi!” Napoleon ellenben az élet kinterhét viseli, megaláztatva oly ellenfél által, kit maga hívott ki e csatára.

Sok nap mulik el, mig e világesemény lényegével, indokaival, horderejével tisztában leszünk. Az első pillanatban csaknem lázasan kiáltunk föl: a büszke császár hogy érthette élve meg e pillanatot? Ő, ki egykor oly fönnen állt Sebastopol romjai fölött, s Solferino után Villafrancában

oly magas önértéssel diktálta a békét, kinek seregei győztek a föld legtávolabbi pontjain, — most egy oly király foglya, kit még négy-öt évvel ezelőtt egyetlen egy szigorú intésével vissza tudott volna hajtani a nagy becsvágyak meredélyéről! Ime, hagyta a nyakára nőni!

Ha nem állana a sedani önmegadás mögött a nagy és nemes nemzet, mely most millió sebből vérez, ha e bukáshoz nem volna fűzve egy hősileg harcolt, de nem elegendő számú sereg pusztulása, s ha nem kellene attól tartanunk, hogy e nagy diadal elbizottságot s tán világháborút (mindnyájunkra rettenetést) szül: a császár e váratlan tényére valami tragikómikus hangulat támadna bennünk. Egy hatalmas pályának ily törpe záradéka mindenestire megérinti bennünk azt az ideget is, melynek rágása — nevetés. Különbben pedig oly váratlan, oly hihetetlen ez az egész valóság, hogy nagymérvűségét csak napok múltán fogjuk felfogni. Távolodnunk kell tőle, mint a kolosszális épületektől, hogy egész teljességében ítélhessük meg. Törpe vég és nagymérvűség — mily ellentét, és mégis e ténnyben benne van mind a kettő! Napoleon maga eltörpült ugyan a balsors előtt, de ennek hatása roppant lehet, miután épp ama sereg bukásával áll kapcsolatban, melyhez talán utósó reményét fűzte Franciaország.

Ha a császár egymaga esett volna kisérétével fogságba: az egész csak egy pikáns epizód lett volna e véres dráma folyamában. Mert hiszen ő az utóbbi időkben csakugyan nem volt más Franciaország fölött, mint — hogy egy híres erdélyi hitszónok hasonlatával éljünk — aranyos gomb az épülettetőn: legmagasabban állt ugyan, de nélküle az épület bizvást ellehetett volna. Egy szóval: ma már fölösleg volt. Sem hadvezér, sem kormányfő többé. Ment a sereggel, mint egy nehéz toldalék — elég idővel bírván arra gondolni, hogy ő, az egykor oly számító, tiszta fő, mily esztelen sietséggel idézte elő eme balvégzetes háborút, melyre egyáltalán nem volt elkészülve. A balsors tehát, mely érte, a Nemezis

műve — és mégis nincs szívünk hozzá, hogy akár gúnynyal, akár ujongással tekintsünk rá, miután roppant szerencsétlenséget képvisel. S talán épp e szerencsétlenség nem engedé, hogy elmeneküljön a belgák földjére, noha ez az út nyitva állott előtte. Nem akart szökevény lenni. Kívánta, hogy a balsorsból, melyet előidézett, személyesen viseljen egy igen súlyos részt. Talán martyrságot keresett e megalázott helyzetben, mely okvetlenül kelt némi részvétet? Talán nejére gondolt, ki a Tuillériákban könyez, e nagy palotában, mely tizennyolc évig annyi dicsőség és öröm színhelye volt, s kit most a felbőszült nép haragja érhetne a hirre, hogy férje elszökött a haza földjéről, melyet vérbé és lángba borított.

Akármin van, e tény halálítélete, sőt több: öngyilkossága a második császárságnak, mely végre is minden erőfeszítés és annyi vállalat után csak pünkösti királyság volt. Az első császár is fogoly lett, de a fogságban is oly oroszlán, melynek emléke folyvást uralkodott a szíveken. Nagy költők zengték dicsőségét s az egész nép táplálkozott emlékein. A második császár nem álmodhatik arról, hogy még „száz napja“ lesz, mert végre is bukása nem nagyszerű volt, hanem gyarló nyagytoblatás.

S mi történt még ezután? Mac Mahon sebben fekszik, Bazaine újra visszaverve és bezárva Metzben, a híres hadsereg egy nagy része kórházakban és porosz fogságban, ágyúk, golyószórók egész halmaza az ellenség kezében — csupán Páris áll még, s benne Trochu és Palikao. Most már, hogy e sorok megjelennek, onnan a köztársaság zaja és elszántsága hangzik a világ fülébe; de meglehet az is, hogy egy kényszerű béke óhaj-tása támad föl a szívekben, melyek nem remélik többé a diadalt.

Szomorú valóban e nagy nemzet mai sorsára gondolni! Soha francia katonák nem harcoltak hősiebben, mint a maiak, soha az elszántságnak erősb alakjaival nem találkozáink: ott van például a halálát kereső Douay, ott a bombázott Strassburg parancsnoka: a hős Uhrich, ki „meghal, de nem adja meg magát,“ ott az eltaposott sebesültek Metznél, kik a fölöttük elrobogó német lovasokra büszkén kiáltják: „él még Franciaország!“ soha jobb fegyver nem volt kezeikben —

de mit ér, aránylag kevesen valának, s hiányzottak a lángelmék, hiányzott az összhang.

És végre is beteljesült Bismarck fanyar élece, midőn a királynak mondá: „Nem felség, nem fog e harc sokba kerülni — talán csak két Napoleonba!“ Ámde sok ezer meg ezer anya, testvér és hitves gyászruhái teszik hozzá: — és még annyi sok derék ember életébe, kik három hó előtt munkás emberek, jó családtagok és a ház támaszai voltak!

S ki tudja, nemesak egy rettenetes előjátéka-e ez az egész harc egy majdani nagy világháborúnak? A német tábor és népvélemény Elsass és Lothringen elvételét kívánja, míg a semleges hatalmak, melyek fölfegyverkezve állnak, Franciaország területét épen kívánják fentartatni. Nem engedhetik, hogy mellettük egy terebélyes fa égig nőjjön, sem azt, hogy a megcsontított ország a boszú, a forradalom, a harci tűz örökös fészke legyen.

Mert Franciaország nem hal meg, csak erejét veszti egyidőre, mint a vérehagyott beteg. Ötvenöt év előtt a szövetségesek paripái ittak a Szajna párisi vizéből, a francia hadsereg elpusztult, a császár fogva volt, a jólét, gazdagság s minden remény letiporva — nem maradt meg egyébb, mint az emlékezés. És ez a tönkretett ország tizenöt év múlva trónt döntö fel, új esatákat vívott, s csakhamar ismét a szárazföld első hatalma lett. Az lesz kétségkívül megint, legyőzve is uralkodó szelleme és szeretetreméltósága által, az egyetlen nép, mely mindig tudott hevülni önzetlenül, is s vérét nemesak a maga hasznáért ontá.

Alig is marad most egyébb vigasztalás, mint az, hogy sebeiből újra kiépül, s lerázva a caesarismus rontó igáját, hatalmasabb lesz, mint most midőn dicsősége csupán aranyfüst vala.

Ehmondjuk-e ezek után a mi kis történeteinket e lét folyamából? Mások szívesen foglalkoztunk volna az „Iris boszújával,“ e kis mythológiai tré fával; kisajnálkoztuk volna magunkat az Oreczykert virágháza és növényei fölött, melyek vigyázatlanság folytán tűzvész áldozatai lettek, s egész egy tárcát szenteltünk volna a budai magyar színigénynek, mely megint válságot ért; de most minek és kiknek? E világesemény előtt most minden egyébb csak lappália.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* (A háború által üzött vadak) teszik félelmesé Franciaország északi részeit, s a belga határt. Délről a Vogesekből, Ardennekből egész falkában vonulnak föl a medvék, farkasok, úgy hogy réteken,

erdőkben nem tanácsos erős védelem nélkül megjelenni. Az ágyuzás, löfgyverek ropogása, az erdők feldult esőndje kizűzte a vadakat rejtekhelyükből, s az orv farkast is elkergeti a esatatórek közeléből.

rögtön tanítani kezdé, mint tehetséget. Nagyon szeretvén a német fordítások után Petőfi, hódolatból csinálta e szobrokat, melyeknek darabja csak 25 ezüst garas.

* (*Bulyovszky Lilla asszony*) jelenleg emlékiratokat ír színi pályájáról. Visszavonulván a német színpadtól, mint halljuk, még egy búcsúkirókat fog tenni házánk városában s mindenütt jótékony célra lép föl. A telet rendszeren Pesten, a nyarat pedig gmundeni villájában fogja tölteni, s idejének nagy részét irodalmi munkákra fordítja.

* (*12 zászlóaljából álló honvéd dandár*) gyűl össze e hó vége felé Székesfehérvárott Tresztyánszky ezredes vezérlete alatt, hadgyakorlatokra. Behivatok e célra és a tisztek 5-dikén, a legénység 12-dikén berukkolandók az összes szabadságosok. A budai zászlóalj szept. 24-én megy hadimenetben egy nap alatt Budáról Fehérvárig. A hadgyakorlatok, melyek alatt a csapatok szabad éj alatt fognak táborozni, 14 napig tartanak. Ugyan e nap indul el a pesti zászlóalj is, Félégyház alatt összevont dandárhoz.

* (*Egy magyar hírplátudcsító fogságban.*) Borostyáni Nándor, a „Hon“-nak levelezője egy francia szabad lövészesapathoz csatlakozott, mely az ellenség ellen indult. A csapat mindjárt az első összekoocanásnál szétugrasztatott, s B. porosz fogságba esett. Mivel azonnal igazolta kiletét, nem bántották s a svájci határra szállították, a hol letették.

* (*Az agyonlőtt Hirschler fölül.*) kit Lyonban aug. 20-ikán mint porosz kémét végeztek ki s kiről azt állítják, hogy debreceni volt, Debrecenben nem tudnak semmit. A „Hon“-berlini levelezője azonban (Kertbeny) így ír: „Hirschlert két testvért ismertem a magyar emigrációban. Mindkettő magyarországi izraelita volt. Az idősb: Zsigmond honvéd volt, aztán ács Törökországban, 1859-ben hadnagy az olaszországi magyar legióban; 1860-ban együtt volt Volturnálnál Garibaldi-val, ki századosú nevezte ki, 1861-ben a legio századosa volt és 1863-ban Zürichbe menekült, hol mint építész és polgár megtelepült, Scheller Paulinát nőül vette, és ha nem csalódom, több évig elnöke volt az ottani magyar egyetnek. Dicsékedett Klapka, Türr, gr. Scherthosz, Rüssz-tov stb. barátságával. Ifjabb testvére Hirschler Miksa 1849-ben hasonlóképp honvéd volt. 1859-ben Veronában mint kereskedő települt le. Minden jel óda mutat, hogy ez az ifjabb Hirschler az, a ki Lyonban szomorú szerepét lejátszotta.“

* (*Rákok a homoktengerben.*) Kun-Majsára legközelebb egy uri ember egy zsák rákot vitt magával. A zsákot az udvarra tették s valahogy kiszabadultak az állós állatok, s az utcára is szétmászáltak; a majsiának előtt feltűnök voltak e homokon nem tenyésző állatok s nem tudván velök bánni, kézzel hozzájuk nem mertek nyulni, hanem fölözö seprével hajtották őket vissza az udvarra, melyből kijutottak.

* (*Oriási szőlőlevél.*) A k.-sz. mártóni plébánia kertjében egy óriási szőlőlevél látható, melynek átmérője egy láb és négy hüvelyk.

* (*Nőgyorsiróink lesznek*) nemsokára. Illéy

György íróársunk neje, ki a tanítógyűlésen is kiténtette magát gyorsírásával, ajánlatot tett a nőképzőegyletnek, hogy növelédjében ingyen oktatást ad a gyorsírászatban. Az egylet kétségkívül örömet vendéi e készséget.

* (*A buda lópótmezői tébolydában*) m. hó 28-án összesen 446 elmebeteg volt, köztük 224 férfi és 221 nő. Ezek közül fizeti a tartását 71, a többi közöltségen ápolatik.

* (*Nagy-Véradon Rulikovszky Kázmér síremléke*) teljesen földiszítve készen áll a közös temető első helyén. A város lakossága megható kegyelettel viseltetik e vértanu sírja iránt. A sírhant fölé menzjezet borul s e mennyezeti mindig repkénynyel és virágfüzerekkel van körülveve. Rulikovszky síremlékét vasárnap leplezték le, s ez ünnepély bizonyára igen népes volt. Mintegy 600 ülőhelyet állítottak föl a síremlék körül, melyek közül már előre is többet bérelt ki a közönség.

* (*Füveálskola Fiumében.*) A vallás- és közoktatási miniszter Mészáros Ferenc osztálytanácsost egy, Fiumében felállítandó állami főreáltanoda ügyében e városba küldte, ki is oda mult hó 24-én megérkezett. Fiume hatósága és lakosai nagy örömmel fogadták a miniszteri bizost. Fiumében négy osztályú állami reálgyimnasium fog állittatni s ebből kiágazólag egy állami felső-reáliskola és állami főgyimnasium, melyeknek fenntartásához a város évenként 8000 frttal járul, s adja ezenkívül a szükséges épületeket, ezekhez megkívántató felszereléseket s egyszersmind jövőre is az épületek fenntartási költséget viseli.

* (*Régészet*) Kolozsmegyének a tudományok iránti lelkesültségéről nem a legbizalmasabb bizonyítványt szolgáltatja a következő eset: Nevezett megye közönsége a vallás és közoktatási miniszter útján még a mult év július hó végén felszólittattott, hogy a nagyvárud kolozsvári vasut építésénél Nagy-Réven fölül talált os állati maradványok megmentésére, (melyeket közbevetőleg legyen mondva: a m. nemz. muzeumi igazgató jelentése szerint az angol, francia és német munkások szekérszámra vitték a külföldre,) a szükséges intézkedéseket haladéktalanul tegye meg, s azokról jelentést terjeszzen be. A megye közönsége azonban még mind e mai napig sem terjeszté be a sürgős jelentést; ugy látszik, neki teljesen közönyös: vajjon az őslénytani leletek hazánkban maradnak-e, vagy pedig a külföldre vándorolnak.

* (*A Duna legnagyobb mélysége*) a mostanában tett mérétek szerint a két főváros közt hét öl.

* (*A művészet támogatása.*) Mint hírlík, a közoktatási miniszterium a m. képzőművészeti társulat segélyezésére 5000 frtot vett fel jövő évi budgetőbe.

* (*Nostradamus megjósolta Napoleon bukását.*) Külföldi lapok aug. közepén közölték Nostradamus azon jóslatát, mely szerint Napoleon uralkodásának szept. 2-ikán lesz vége, s mely jóslattól — állítólag — Napoleon is félt. Aug. utolsó napjaiban e jóslatot közölték a magyar lapok is, például a „P. Napló“ aug. 31-iki számában. Nostradamus jóslata csodálatosan beteljesült. Napoleon

megadta magát Sedannál a győzelmes poroszoknak szept. 2-ikán. A jövendőlére Chatolain lovag követhetők verse vonatkozik:

„Quand le second Empire en Lutée adviendra,
Ceci n'est pas, las! une facétie!
Dix huit ans, moins un quart, pas plus il ne vivra!
Ainsi le dit dan sans grimoire,
En termes clairs, le grand Nostradamus!

Dix huit ans, moins un quart, — et pas un jour plus!
Vive Nostradamus! Vive son Repertoire!
Vive Nostradamus! le grand Nostradamus!

(Műdön Lutetiában a második császárság elérkezik, s ez bizony nem tréfa dolog! Egy negyedév hijján tizennyolc évig s nem tovább fog élni! Igy mondja varázs könyvében, világos szavakkal a nagy Nostradamus. Tizennyolc évig egy negyed hijján s egy nappal sem tovább, — Eljen Nostradamus! Eljen repertoriuma! Eljen Nostradamus a nagy Nostradamus.) Az államsiny 1852. dec. 2-án volt, a sedani katastrófa 1870. szept. 2-án, s ez 18 év, egy évnegyed hijján.

* (Értékes régi pénz) találtak a mult évben az elhalt Bajzáth György hagyatéka közt. Erengyűteményében ugyanis, melyet lánya örökölt, egy tarenti Fábius korából származó ezüst pénzdarabra akadtak, mely a vagyonkezelők nézete szerint egyetlen a maga nemében.

* (Az ősz Hugo Viktor) a nehéz napokra elhagyja száműzetését, s fegyverrel kezében tér vissza hazája védelmére. Előbb azonban az angol követésnéél kijelentette tiltakozását Napoleon urahna ellen, melynek különben már vége.

* (A galambok harci zsákmányok.) A franciák még a hadjárat megindulásakor kijelentették, hogy a béke s szelidség madarát, a galambot üldözni fogják és harci zsákmányul tekintik. E határozatoknál főleg a galambszelidítő Belgium lebegett szemük előtt, mely legalább is 10,000 galambot

használt sürgönyök és levelek szállítására. A francia hatóságok megakadályozták az ily galamboknak a határon való átrepülését, mivel a szárnyuk alatt levő sürgöny csatáknak elvesztését vonhatja maga után.

* (A hadsereg legidősb katonája) valószínűleg b. Weitenfeld őrnagy, ki legközelebb ünnepelte Prágában 100-dik születésnapját. Weitenfeld már a wagrami ütközetben részt vett mint kapitány, és ezen ütközetben Károly főherceget a fogságból kimentette, a miért a Lipót-rendet kapta. Már több, mint 40 éve, hogy Dewitz en (Prága mellett) tartózkodik. Fiverei, kik szintén törzstisztek voltak, régebben meghaltak.

* (Páris e pillanatban) egy óriás táborhoz hasonlít, hol mindenki fegyverben áll. A kik egy óra nem tudták magukat élelemmel ellátni, azokat kiutasították, nehogy az ostrom alatt nehezíték a helyzetet. A magyarok, mintegy 20 család kivételével, mult hó végén elutaztak. A lapok levelezői is elutaztak Svájcba. Mint a bécsi lapok jelentik, e napokban 18 iparos hazánkfa érkezett oda, kiket Párisból kiutasítottak. A legnagyobb szükkölködésekkel jöttek Bécsig, hol a rendőrségnél helyeztetek el, s annak költségén ruházattal s étellemettel, míg a magyar kormány róluk majd gondoskodik. — Párisban több idegent fogtak el ama gyanúból, hogy a poroszokkal összekötetésben állanak. Ezek közt, van egy Tanya Ferenc nevezetű borbély is Temesvárról. — A spanyol exkirálynő, ki jelenleg nem resides lakosa Párisnak, odaváló palotáját a megszebesültek részére a nemzetközi segélygyelet rendelkezése alá bocsátotta.

Szerk. üzenet. Kerestetik a „Hazánk s Külföld“ 1867. évi január-márciusi negyedei, s az 1869. évi január-márciusi negyedei folyama, melyeket méltányos árárt a szerkesztéséé visszavált. Az ajánlatok levelezési lapon intézhetők hozzáink.

KOLLARITS JÓZSEF és fia

legelső kézféheremű gyári raktárában Pesten, váci-útea az „YPSILANTI“-hoz legnagyobb választékban legjutányosb áron kapthatók mindennemű férfi, női és gyermekféhereműek.

Férfi ingek, rumburgi, hollandi vagy irlandi vásznból, darabja 2 frt 50, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, 5 frt 50, 6 frt, 6 frt 50, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt.

Férfi bál ingek, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, himzették 6 frt, 7 frt, 8 frt, 10 frt, 12 frt, 14 egész 20 frt

Férfi madarcsingek 1.50, 1.75, 2, 2.50, 3, 3.50, 4 frt.

Férfi szines ingek 1 frt 50, 2 frt, 2 frt 50, 3 frt.

Férfi gatyák magyar, félmagyar vagy francia szabásra, fél-vásznból 1.50, 1.55, 1.60, tiszta vásznból 1.75, 2, 2.50, 3, 3.50.

Férfi gallérok, kézelők, nyakkötők, félharisnyák és mindennemű vászon s batis zsebkendők.

Női ingek vásznból sima 2.25, 2.50, 3, 3.50, 4, 5, himzették 3, 3.50, 4, 4.50, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14 frt, francia melvarrással 4, 4.50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 frt.

Női háló-corsettek 1.85, 2, 2.25, 2.50, 2.75, 3, 3.50, 4, 4.50, 5, 6 egész 12 frt.

Női francia derék-fűzők 1.50, 2, 2.50, 3, 3.50, 4, 4.50.

Női harisnyák legjobb minőségben pamutból, kőtőge 4, 4.50, 5, 5.50, 6, 7, 8 egész 15 frt, cedrnából 11—24 frt.

Női alszoknyák s nadrágok perkámból esikos s piquet barchetből, fűjeli s pongyola fűkötők, mindennemű vászon s batis zsebkendők.

Férfi ingek vásznból, melvapolinból s szinesek a legjutányosb áron, ugyazt a fia-gatyák s félharisnyák.

Leány ingek minden formában, ugyszinte leány-corsettek s harisnyák.

A legnagyobb választékban férfi és női téli alsó ingek s nadrágok, ugyszinte minden téli áru, legujabb fűzők ingek s schawlok.

Tovább ajánljuk nagy raktárunkat rumburgi, hollandi s irlandi vásznakban. Darabját 25, 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50, 60 egész 120 frt.

Creas vászon 12, 12.50, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20—25 frt, Vászonzsebkendők, kőtőge 3, 3.50, 4, 5, 5.50, 6, 6.50, 7, 8, 9, 10—20 frt, baliszsebkendők 4.50—30 frt.

Tőrülkötők, kőtőge 5.80, 6.9, 7.50, 9.50 10, 12 egész 20 frt, Ásztalokendők, kőtőge 5, 5.50, 6 egész 12 frt.

Abrók és damaszt asztali-készletek 6, 8, 10, 12, 18 és 24 szemlyre minden áron.

Szines ágyi canavászon, vége 9, 10, 11, 12, 13—16 frt.

Függönyök a legnagyobb választékban, egy ablakra 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 frt párja.

Asztal- és ágyterítő, kévés abroszok s cremege-kendők.

Menyasszonyi készletek 200 frttól 2000 frtig k/sz főheremű s vászonban a legszebb kiállításban szolgáltatunk, Nagy Árjegyzékünket kívánáságra bémóntesen beküldjük.

Levél általi megrendelések még az nap melyen érkeznek, legjobb kiválasztásban eszközöztetnek, csomagolási díj nem számítunk.